

РОЗДІЛ 3

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА. ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ТА ЛІНГВОКОНЦЕПТУАЛЬНІ СТУДІЇ

УДК 81'33+81'373.46:355.02

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.42.3.26>

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА У ВОЄННО-КОМУНІКАЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ: ВИКЛИКИ МОДЕЛЮВАННЯ ДІАМЕТРАЛЬНО ПРОТИЛЕЖНИХ МОВНИХ КАРТИН СВІТУ

APPLIED LINGUISTICS IN MILITARY COMMUNICATION DISCOURSE: CHALLENGES OF MODELING DIAMETRICALLY OPPOSITE LANGUAGE WORLD MODELS

Бідзіля Ю.М.,

orcid.org/0000-0001-5134-3239доктор наук із соціальних комунікацій, професор,
декан філологічного факультету*Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»*

У статті розглянуто роль прикладної лінгвістики у воєнно-комунікаційному дискурсі в умовах сучасної гібридної війни. Автор наголошує на міждисциплінарному характері цієї галузі, що виходить за межі суто мовознавчих завдань та дедалі більше інтегрується із суміжними науками, аналізуючи мову як інструмент стратегічного впливу. Доведено, що війна радикально поляризує мовні картини світу, а російська пропаганда цілеспрямовано моделює альтернативну реальність через міфи, фейки та дезінформацію, створюючи образ ворога та формуючи діаметрально протилежні інтерпретації подій. У центрі уваги – когнітивно-комунікативний потенціал воєнної лінгвістики, що відстежує появу нових термінів, смислових полів та неологізмів, породжених війною, а також вивчає механізми мовної маніпуляції, впливу й конструювання ідентичностей у ЗМІ та соціальних мережах. Зроблено акцент на багаторівневому характері комунікаційних стратегій: від лексико-семантичного перекичування понять («оборона» замість «агресія») до прагматичного рівня, що керує масовою поведінкою через страх або апатію. Особливо підкреслюється різниця між російським та українським дискурсом: перший здебільшого ґрунтується на дезінформації та залякуванні, інший – мобілізує й консолідує, хоча й не є однорідним. Науковець наголошує, що тривале недооцінювання системної інформаційної політики Росії стало передумовою ефективності її гібридних атак. Сьогодні все частіше спостерігаємо, що на меті у російських медіапропагандистів не лише створення діаметрально протилежної мовної картини світу для росіян, намагання посіяти безлад та розбрат серед українців, зламати їх волю до спротиву, розсварити Україну із союзниками, але й розхитати спільний європейський простір, створити штучні конфлікти й трансформувати світобачення громадянського суспільства країн Європейського Союзу.

Висновується, що подальше дослідження воєнно-комунікаційних стратегій є нагальним завданням прикладної лінгвістики, адже мовні картини світу стають не лише відображенням, а й інструментом війни.

Ключові слова: мовна картина світу, інформаційна безпека, дезінформація та пропаганда, мовна маніпуляція, гібридна війна.

The article examines the role of applied linguistics in military-communication discourse in the conditions of modern hybrid warfare. The author emphasizes the interdisciplinary nature of this field, which goes beyond purely linguistic tasks and is increasingly integrated with related sciences, analyzing language as a tool of strategic influence. It is proven that war radically polarizes language world models, and Russian propaganda purposefully models an alternative reality through myths, fakes and disinformation, creating an image of the enemy and forming diametrically opposed interpretations of events. The emphasis is on the cognitive-communicative potential of military linguistics, which tracks the emergence of new terms, semantic fields and neologisms generated by war, and also studies the mechanisms of language manipulation, influence and construction of identities in the media and social networks. The emphasis is on the multi-level nature of communication strategies: from lexical-semantic distortion of concepts ("defense" instead of "aggression") to the pragmatic level that controls mass behavior through fear or apathy. The difference between the Russian and Ukrainian discourse is separately emphasized: the first is mostly based on disinformation and intimidation, the second is mobilizing and consolidating, although not homogeneous. The scientist emphasizes that the long-term underestimation of Russia's systemic information policy has become a prerequisite for the effectiveness of its hybrid attacks. Today, we increasingly observe that the goal of Russian media propagandists is not only to create a diametrically opposed language world model for Russians, to try to sow chaos and discord among Ukrainians, to break their will to resist, to divide Ukraine from its allies, but also to undermine the common European space, create artificial conflicts, and transform the worldview of civil society in the European Union Countries.

The conclusion is made that further research into military communication strategies is an urgent task of applied linguistics, since language world models become not only a reflection, but also an instrument of war.

Key words: language world model, information security, disinformation and propaganda, language manipulation, hybrid warfare.

Постановка проблеми. Прикладна лінгвістика як наука, що розробляє оптимальне застосуванням теоретичних знань про мову для практичного втілення та розв'язання конкретних завдань у різних сферах людської діяльності, дедалі дужче демонструє міжпредметні зв'язки з різними науковими галузями. На зламі XX – XXI ст. прикладна лінгвістика зосередилася на дослідженні таких актуальних проблем як розроблення систем для удосконалення автоматичного перекладу текстів, створення словників та інформаційних систем з удосконаленими функціональними інструментами для обробки мовних даних, програмних продуктів машинного аналізу текстів з ознаками певного соціокомунікаційного впливу, інформаційних знарядь для лінгвістичної експертизи, контент-менеджменту текстів тощо. Серед наукових трендів сучасної прикладної лінгвістики, як бачимо, розвідки переважно зосереджені на розв'язанні тих злободенних питань, що сприяють покращенню життя світової спільноти в інформаційну добу, оскільки в сучасних умовах інформація є таким же стратегічним ресурсом, як фінанси чи природні ресурси. Одночасно зауважимо, що інформація може нести не лише вдумливу, корисну й позитивну складову, але й мати дестабілізуючий, руйнівний і трагічний характер і в цьому аспекті прикладна лінгвістика виступає як інструмент аналізу воєнного дискурсу.

Актуальність цієї наукової проблеми зумовлена тим, що війна традиційно слугує чинником радикальної поляризації мовних картин світу, а в нинішніх умовах ця проблема ускладнена необтяжливим способом інтерактивного комунікування. У новочасних умовах світова наукова спільнота не змогла за десятки років донести до політиків демократичних держав загрози, які несе для всього світового порядку цілеспрямоване синтетичне формування російськими спецслужбами деформованої мовної картини світу із паралельним прищепленням нетерпимості до інакшості за різними ознаками, не лише у свідомості населення російської держави як відносної мовної спільноти, але й продукування деструктивного агресивного ставлення серед громадян інших країн до всього, що виходить за межі так званих «традиційних цінностей». Злободенність цих питань посилюється ще й тим, що у воєнно-комунікаційному дискурсі як когнітивно-комунікативній системі, що охоплює систему концептів, уявлень, раціональних та емоційних оцінок, а також засобів комунікації, які використовуються у сфері військового протистояння, довготривалий план дії, що мовбито спрямований на збереження мови та захист росій-

ськомовного населення, насправді не завжди сприймаються навіть науковцями як серйозні маніпулятивні стратегії, котрі використовуються для просування імперських інтересів російської державної машини та подальшого моделювання діаметрально полярних мовних картин світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Терміносполука «картина світу» – поняття міждисциплінарне, до його тлумачення й аналізу звертаються фізики, філософи, етнологи, антропологи, соціологи, психологи, лінгвісти та ін.

Уперше це поняття використав фізик Герман Герц, розуміючи під ним фізичну картину світу. Термін «мовна картина світу» пов'язаний з ідеями філософа, лінгвіста Вільгельма фон Гумбольдта, який вважав, що «мова народу є його дух, і дух народу є його мова». Сучасний воєнно-комунікаційний дискурс засвідчує, що прикладна лінгвістика в умовах війни аналізує мову як засіб для розв'язання практичних завдань, зокрема у військовій справі, досліджуючи, як мова функціонує в реальних комунікативних ситуаціях та як війна впливає на мовну картину світу окремих мовців та певної етнічної спільноти. Науковці визначають, що проблематика воєнної лінгвістики, нового напрямку прикладної лінгвістики, віддзеркалює особливості мовної репрезентації воєнного мистецтва засобами масової інформації, дослідники виявляють «потенційні підходи, які визначають змістовно-інформативну грань воєнної лінгвістики як конвергентну з воєнним дискурсом в екзистенційному виклику, на який зреагувала наука» [1, с. 82]. Спотворена росією мовна картина світу за допомогою інтегрованого використання комунікативних засобів для впливу на аудиторію доводить, що формування та стимулювання бажаної поведінки, враховуючи контекст, цільову аудиторію та наявні ресурси, є глобальною проблемою сучасної світової спільноти. У цьому контексті цілком погоджуємося з дослідницею О. Демською, яка слушно зауважує, що у мовній парадигмі «контакти – конфлікти» склалася ситуація, за якої «більшість лінгвістів зупиняється на мовних конфліктах, детермінованих контактами, які не є воєнними зіткненнями. І попри те, що чимало сучасних воєн містять мовний елемент, на сьогодні все ще не маємо ні достатнього числа публікацій, ні, тим більше, сформованих комплексних студій, які б досліджували мову з погляду війни або розглядали мову як частину війни» [2, с. 25].

Цікавими та корисними у контексті нашої розвідки є дослідження, присвячені питанням нового термінотворення та семантичних полів,

коли війна стимулює створення нових семантичних одиниць та термінів для опису її унікальних явищ, що вимагає лінгвістичних та семантичних досліджень, зокрема і створення не тільки точних українських термінів, але й розуміння їх в глобальному контексті [3, с. 61-66]. Активно почав формуватися окремий напрямок військової лінгвістики досліджень, де аналізуються як загальні напрями та умови вирішення актуальних питань лінгвістичного забезпечення військ в умовах дії воєнного стану в Україні [4], військової лінгвістики як способу забезпечення ефективної професійної комунікації українських військових [5], так і цілком прикладні питання щодо обсягів лексики, яка «звучить у радіоетерах та у випусках новин від політиків і під час опису подій у гарячих точках. Нецензурна лексика з'явилася у висловлюваннях не лише підлітків, які й раніше використовували міцне слівце, але навіть діти почали вживати лайливі слова. Як наслідок, складається таке відчуття: те, що раніше було написано на парканах і вважалося табу в мові культурної людини, сьогодні стало нормою» [6, с. 109]. Інший напрям досліджень пов'язаний із відстеженням мови як інформаційної зброї та використання мовних засобів як наративів маніпулювання громадською думкою і конструювання ідентичностей через ЗМІ та соціальні мережі [7]. Безумовно, що важливими у контексті порушеної проблематики є дослідження, що виявляють в мові упередження, дезінформацію та маніпулятивні тактики, які використовують політичні діячі через медіа, соціальні мережі, бо все це разом впливає на специфіку формування мовної картини світу. В українській прикладній лінгвістиці, на нашу думку, дещо бракує саме таких праць, які б ґрунтовно відстежували маніпулятивний напрям формування мовної картини світу.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити можливості прикладної лінгвістики для аналізу та оптимізації воєнно-комунікаційних стратегій у контексті протиставлених мовних картин світу. Побіжно торкнемось комунікаційних стратегій, які формують і маніпулюють картинами світу в Україні та Росії, аналізу цілей, специфіки аудиторій та можливих наслідків цих стратегій для національної та міжнародної інформаційної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Навіть неглибокий аналіз комунікаційних стратегій, в основу яких свідомо закладено продукування деструктивного світобачення та спотвореного сприймання реальності, подвоєного в умовах повномасштабної російської агресії проти України, демонструє, що за допомогою спеціального при-

кладного лінгвістичного інструментарію російськими силовими структурами сформовано діаметрально супротивну мовну картину світу. Недооцінка науковцями та політиками багаторічного моделювання російською владою неправдивої, діаметрально протилежної картини світу не лише для свого населення, але й для громадян країн пострадянського та постсоціалістичного простору й світової спільноти загалом, уможливили ефективність нинішніх гібридних атак російських силових структур проти країн ЄС та НАТО. Застосування миттєвого машинного перекладу дає змогу продукувати та миттєво поширювати через соціальні мережі спотворену картину світу різними мовами. Так після появи російських безпілотників у повітряному просторі Польщі одразу з'являються повідомлення в російських медіа про український слід в цьому інциденті з використанням мовно кліше «не все так однозначно», що вже стало мемом.

Ретроспективний аналіз етапів різних російських агресій проти Грузії, Сирії, України вказує на те, що це щоразу був заздалегідь підготовлений задум, з чіткою інформаційною стратегією зі створення діаметрально протилежної картини світу через дезінформацію. Кожен раз військовій агресії передувала інформаційна атака російської пропаганди з ключовими наративами, які репрезентували майбутню жертву в образі антигуманного зловмисника, якого ніщо не може зупинити окрім жорстких військових дій. Таким чином за допомогою мовних засобів готувалася специфічна мовна картина світу, найперше для власного споживача інформації. Науковець Г. Почепцов з цього приводу слушно зауважує, що «інформаційним війнам передують різні недружні кроки однієї держави проти іншої. Коли колишній мер Москви виголошував гасло: «Купуй латвійські шпроти, підтримай ветерана СС», то це і означало можливий перехід до інших методів взаємодії між країнами, який не відбувся. Україна, Прибалтика чи Білорусь завжди були негативними прикладами для російських мас-медіа. Агресії в Грузії передувала така ж інформаційна агресія. Ту саму модель ми маємо і у випадку створення передумов в інформаційному просторі для фізичної агресії проти України» [8]. На різку трансформацію мовної картини світу значної кількості росіян вплинули російські пропагандистські медіа у 2013–2014: від радянського міфу про українців як про братній народ до образу «укрофашистів», якими лякали Донбас, Україну та весь світ. У той же час створюються нові міфи про можливе вторгнення НАТО, а далі росіяни окупували Крим і частину

територію Донбасу. В мовній картині світу пересічних росіян окупація Криму постає за посередництва пропагандистських медіа, як «повернення в рідну гавань», «споконвічно російські землі», «Україна тероризує російськомовне населення», «порятунок російськомовних».

Формування мовної картини світу в російському суспільстві має ознаки зумисного моделювання діаметрально протилежних уявлень щодо реальної ситуації, ігнорування міжнародного законодавства, двосторонніх договорів тощо. Натомість нав'язуються міфи про «першопричини» агресії: «незаконний переворот в Києві», «захоплення влади хунтою», «заборона російської мови», «геноцид російськомовних», «укрофашисти знищують пам'ятники воїнам-визволителям», «потрібна денацифікація та демілітаризація», «НАТО накачує Україну зброєю», «секретні американські біолабораторії на території України» тощо.

Ключовими аспектами мовно-комунікаційної стратегії інформаційних спецоперацій російських силових структур було важливо створити в умовах гібридної війни образи ворогів на території майбутньої жертви військової агресії. Через це основною цільовою аудиторією пропагандистської машини найперше було власне населення російської федерації, але паралельно проводилась інформаційна робота зі створення негатив-

ного міжнародного іміджу атакованого об'єкта. Формування мовної картини світу спільноти народжується через різні лінгвістично-комунікаційні рівні, що визначаються через функціонування мови як системи знаків, що відображає уявлення про світ у свідомості мовного колективу. Ці рівні включають лексико-семантичний (слова, що формують поняття та їхні зв'язки), граматичний (правила побудови речень та висловлювань), стилістичний (відбір вигідних лінгвістичних засобів відповідно до ситуації спілкування), нормативний (загальноприйняті правила використання мови, що забезпечують правильність і чіткість комунікації). Паралельно з цим російською пропагандою використовується дискурсивний рівень через мову міфів та фейків. Міжнародні та вітчизняні медіааналітики, медіаексперти та фахівці з лінгвістичної експертизи нараховують десятки тисяч міфів та фейків росії про Україну [9]. Міфи, фейки й дезінформація функціонують не стільки на лексико-семантичному рівні (окремі слова чи значення), скільки на рівні дискурсу та мовної картини світу. Вони формують так звані фрейми (від *англ. frames – рамки*), тобто смислові межі, які задають структуру для опису об'єкта за допомогою атрибутів та їх значень і таким чином задають тональність, як саме треба інтерпретувати події. Для цього використовують когнітивні

Таблиця 1

Використання міфів, фейків і дезінформації у воєнно-комунікаційному дискурсі

№ з/п	Рівень мови / комунікації	Приклад дії міфів / фейків / дезінформації	Ефект на аудиторію
1.	Лексичний (слова, кліше)	Використання ярликів: «нацисти», «визволителі», «братні народи», «укрофашисти»,	Формування емоційно заряджених асоціацій, закріплення потрібних оцінок
2.	Семантичний (значення)	Навмисне перекручування понять: «оборона» замість «агресії», «спецоперація» замість «війни» «київська хунта»	Зміщення смислових акцентів, зменшення критичного сприйняття
3.	Когнітивний (мовна картина світу)	Міфологеми: «свята війна», «боротьба з абсолютним злом»	Створення спрощеної, чорно-білої картини світу, що легко засвоюється
4.	Дискурсивний (цілісні тексти, наративи)	Постійне повторення фейкових історій, сюжетів, вигаданих «свідчень» (про «розіп'ятого хлопчика», «знуцання» ЗСУ над цивільними, «геноцид» російськомовних, «біологічна зброя», «брудна ядерна бомба»)	Формування альтернативної реальності, зниження довіри до правди
5.	Прагматичний (вплив на поведінку)	Поширення панічних повідомлень, маніпулятивних «новин» («можливе оточення Харкова», «вбивства та згвалтування десятків цивільних українськими військовими в селі руське порічне в курській області»)	Виклик страху, апатії чи агресії; керування масовою поведінкою

Таблицю створено на основі узагальнення праць із прикладної та когнітивної лінгвістики, досліджень дискурсу сучасної аналітики щодо пропаганди (зокрема ресурси European External Action Service (EEAS), StopFake, Детектор медіа, Центр протидії дезінформації)

метафори, символи, емоційно забарвлені кліше. І це вже прагматичний рівень мови – як мовлення впливає на адресата, керує його поведінкою, формує або спотворює світогляд. Мову міфів і фейків, на нашу думку, найбільш доцільно розглядати крізь призму дискурсивного рівня комунікації, де головна мета – не передача фактів, а конструювання альтернативної реальності. В умовах війни поле щодо створення міфів розширюється й стає семантично впливовішим, а відповідно й інтенсивніше позначається на формуванні мовної картини світу споживача такої інформації.

Попри те, що пропаганда нацизму та фашизму заборонені Законом України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» [10] російська пропаганда намагається створювати образ «фашистського режиму» в Києві як для російського споживача інформації, так і для міжнародної аудиторії. Загалом використання міфів, фейків і дезінформації відбувається на всіх рівнях мови (див. Табл. 1) й активно впливає на формування у росіян діаметрально протилежної мовної картини світу.

Дослідники справедливо зазначають, що «брехня про вигаданий фашизм чи нацистські ідеї в Україні не лише немає нічого спільного з реальністю, але й виглядає ефектом дзеркала щодо самих російських пропагандистів. Адже з класичних політологічних ознак фашизму та нацизму не в Україні, а саме в Росії містяться більшість з них, а саме: 1) культ вождя-диктатора; 2) імперське прагнення до захоплення територій інших країн; 3) ідеї вишості власної нації та культури над іншими народами; 4) придушення громадянських прав і свобод та засилля пропаганди» [11].

Заради справедливості скажемо, що мовна картина світу українців щодо росіян також об'єктивно наповнена негативними смислами. «Важливо зазначити, що не всі назви ворожої держави виникли в період війни, більшість із них існували раніше, проте у воєнний період значно актуалізувались» [12, с. 32].

Прикметно, що переінакшення специфічної мовної картини світу, діаметрально протилежної до більш-менш об'єктивної, у переважної частини населення росії кардинально не зрушилося ані після повномасштабного вторгнення росії і Україну, ані на четвертому році війни. Однією з причин такого стану є налагодженість російських медіа, які працюють у системі стратегічних комунікацій і де-факто є не засобами масової інформації, а рупором державної пропа-

ганди й потрібного владі розтлумачення та інтерпретації подій та вписування їх у владну імперську парадигму. Нещодавні події з порушенням росіянами повітряного простору Польщі, Естонії, Данії не тільки виразно це засвідчили, але й продемонстрували як оперативно реагує російська пропаганда на офіційні коментарі державних чиновників країн ЄС. Після повідомлення про порушення російськими БПЛА повітряного простору Польщі на ресурсах, що зареєстровані в Європі, одразу з'являються матеріали, що містять відверту дезінформацію і змушують засумніватися у достовірності інформації: російські безпілотники над Польщею були частиною секретної операції Заходу, спрямованої на зрив усіх мирних ініціатив [13]; Україна організувала провокацію проти Польщі, повторно використуючи російські дрони [14].

Висновки. Як засвідчує аналіз емпіричного матеріалу та наукових досліджень, що дотичні до проблематики нашої розвідки, штучне моделювання діаметрально протилежних мовних картин світу за допомогою неправдивих засобів комунікації належить до однієї із найскладніших тем сьогодення і не лише прикладної лінгвістики, але й багатьох суміжних гуманітарних наук та потребує подальшого ґрунтового моніторингу, ретельного аналізу та раціонального реагування. Поляризація дискурсів формує діаметрально протилежні мовні картини світу. Російський дискурс переважно спотворює й лякає через що репрезентує мовно спотворену дійсність, український – мобілізує та об'єднує, хоч і не є таким однорідним та одностайним, як російський. Мова дезінформації, фейків, маніпулювання та пропаганди стали головним інструментом не лише для внутрішнього споживача інформації, але й знаряддям у здійсненні російських планів щодо зневіри українських громадян, денаціоналізації, асиміляції населення та підкорення держави України. Одночасно, як бачимо з аналізу нещодавніх російських наративів, що активно поширюються в глобальному інформаційному просторі, відбувається активна трансформація щодо цільової аудиторії. Сьогодні все частіше виглядає, що на меті у російських медіапропагандистів не лише створення діаметрально протилежної мовної картини світу для росіян, намагання посіяти безлад та розбрат серед українців, зламати їх волю до спротиву, розсварити Україну із союзниками, але й розхитати спільний європейський простір, створити штучні конфлікти й трансформувати світобачення громадянського суспільства країн Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дем'янчук Ю.І. Воєнна лінгвістика як нова лінгвосинергетична галузь: відповіді на виклики сучасності. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Т. 27 № 1. 2024. С. 82–89. <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024.309607>
2. Демська О. Мова в оптиці війни. *Folia Philologica*. № 8. 2024. С. 24–35. <https://doi.org/10.17721/fofia.philologica/2024/8/4>
3. Соколова І. Семантичні єдності для позначення концепту «війна в Україні» (на матеріалі англійської, німецької та української мов). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. Вип. 96. 2025. С. 61–66. DOI:10.26565/2227-1864-2025-96-08.
4. Самелюк А., Тичина І., Митькіна Є. Напрями та умови вирішення актуальних питань лінгвістичного забезпечення військ в умовах дії воєнного стану в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 1(53)/2023. С. 10–16. <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2023.53.10-16>
5. Серебрянська І. Військова лінгвістика як спосіб забезпечення ефективної професійної комунікації українських військовослужбовців. *Лінгвістичні студії*. Випуск 49. 2025. С. 154–164. <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2025.49.11>
6. Царьова І. В. Сучасний воєнний дискурс: процеси неологізації. *Лінгвістика*. 2 (48). 2023. С. 107–114. <https://doi.org/10.12958/2227-2631-2023-2-48-107-114>.
7. Ларіончева Н. Маніпуляція як ключовий інструмент інформаційної війни в епоху ЗМІ та соціальних мереж. *Науково-теоретичний альманах Грані*, 8(1). 2025. С. 176–181. <https://doi.org/10.15421/172522>.
8. Почепцов Г. Агресії в Грузії передувала така ж інформаційна атака. Главком. 07 08. 2014. URL: https://glavcom.ua/columns/ge_rocheptsov/125839-agresiji-v-gruziji-pereduvala-taka-zh-informatsijna-ataka.html (дата звернення 23.09.2025).
9. European External Action Service (EEAS)/ URL: <https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases>. (Дата звернення 25.09. 2024).
10. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 26, ст.219) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> (Дата звернення 28.09.2025).
11. Майданюк В. Міфи, дезінформація, російська пропаганда та фейки про українську армію / Онлайн-медіа Дослідницько-аналітичної групи «ІнфоЛайт» (InfoLight.UA). URL: <https://infolight.in.ua/2022/10/28/mify-dezinformatsiia-rosijska-propahanda-ta-fejky-pro-ukrainsku-armiiu> (Дата звернення 26.09.2025).
12. Булик-Верхола С.З. Мовний образ росії як ворога (на матеріалі ЗМІ періоду російсько-української війни). *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23. Том 1. С. 29–33. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.5>.
13. Rudenko Andrei. Wer schickte russische Drohnen nach Polen – und warum? /Pravda.DE. 13.09.2025. URL: <https://deutsch.news-pravda.com/world/2025/09/13/470435.html> (Дата звернення 25.09.2025)
14. Upadek dronów w Polsce mogła zorganizować Ukraina. *Pravda Polska*. 10.09.2025. URL: <https://poland.news-pravda.com/world/2025/09/10/168125.html> (Дата звернення 25.09.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025